นโยบายเกษตรกรรมกับกลยุทธ์การหาเสียงเลือกตั้ง พ.ศ. 2566: วิเคราะห์ผ่านกรอบอธิปไตยทางอาหารและความมั่นคงทางอาหารของรัฐไทย *

Agricultural Policy and Campaign Strategies in Thailand's 2023 General Election: An Analysis of the Thai State's Approach to Food Sovereignty and Food Security

สันทราย วงษ์สุวรรณ
Sunsai Wongsuwan
คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
School of Political and Social Sciences, University of Phayao
Email: sunsai.wo@up.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ผ่านนโยบายด้านการเกษตรของพรรคการเมืองหลักทั้ง 8 พรรค งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสารเป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งในระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อสังเคราะห์ประเด็นเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า พรรคการเมืองส่วนใหญ่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในภาคเกษตรผ่านมาตรการพักหนี้ การประกันรายได้ และการอุดหนุนปัจจัยการผลิต ซึ่งสะท้อนแนวคิดประชานิยมในลักษณะที่รัฐเป็นผู้แบกรับภาระโดยตรง ขณะเดียวกัน พรรคการเมืองบางพรรคยังคงดำเนินนโยบายภายใต้กรอบอนุรักษนิยม หลีกเลี่ยงการปฏิรูปเชิงโครงสร้างด้านการกระจาย

* ได้รับบทความ: 27 มิถุนายน 2568; แก้ไขบทความ: 16 สิงหาคม 2568; ตอบรับตีพิมพ์: 20 สิงหาคม 2568
Received: June 27, 2025; Revised: August 16, 2025; Accepted: August 20, 2025

ทรัพยากร และคงไว้ซึ่งระบบอุปถัมภ์ผ่านเครือข่ายการเมืองท้องถิ่น นอกจากนี้ พรรคการเมืองจำนวนมากยังใช้กลยุทธ์เชิงอารมณ์ อาทิ อารมณ์ความโกรธ ความกลัวและความหวัง เพื่อระดมการสนับสนุนจากมวลชน สะท้อนให้เห็นว่าการแข่งขันทางนโยบายในการเลือกตั้งไทยไม่ได้จำกัดเฉพาะประเด็นเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเวทีต่อสู้เชิงอุดมการณ์เกี่ยวกับความยุติธรรมทางอาหารและทรัพยากร รวมถึงการแย่งชิงความชอบธรรมในทางการเมืองผ่านชุดคุณค่าที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: นโยบายเกษตรกรรม; กลยุทธ์การหาเสียงเลือกตั้ง: อธิปไตยทางอาหาร; ความมั่นคงทางอาหาร

Abstract

This study examines the electoral campaign strategies in Thailand's 2023 general election through an analysis of agricultural policies proposed by eight major political parties. Employing a qualitative research methodology, the study relies primarily on documentary research, incorporating both primary and secondary sources, and utilizes descriptive analysis to systematically synthesize key policy issues.

The research results found that the findings reveal that most political parties prioritized short-term agricultural solutions such as debt moratoria, income guarantees, and input subsidies. These approaches reflect a populist orientation in which the state assumes direct responsibility for addressing farmers' hardships. Simultaneously, some parties maintained a conservative policy framework, avoiding structural reforms related to resource distribution while relying on local patronage networks to retain their electoral base. Moreover, many parties employed emotional appeals such as anger, fear, and hope as strategic tools to mobilize popular support. This indicates that electoral competition in Thailand is not merely a contest over economic issues but also reflects deeper ideological struggles over food justice and political legitimacy, shaped by divergent value systems.

Keywords: agricultural policy; election campaign strategy; food sovereignty; food security

1. บทนำ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 นโยบายภาคการเกษตรได้กลายเป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ที่พรรคการเมืองส่วนใหญ่ใช้เพื่อช่วงชิงฐานเสียง โดยออกแบบมาเพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาว่าภาคเกษตรกรรมยังคงเป็นแหล่งรายได้หลักของประชากรส่วนใหญ่และมีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ปัจจุบันนโยบายที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติด้านเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการกำหนดทิศทางระบบอาหารของประเทศ โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญอย่างความมั่นคงทางอาหาร อธิปไตยทางอาหารและความเป็นธรรมในการถือครองทรัพยากร ซึ่งพรรคการเมืองต่างนำเสนอผ่านกระบวนการหาเสียงในรูปแบบที่หลากหลายทั้งในเชิงแนวคิด มาตรการเชิงนโยบายและกลยุทธ์ การสื่อสารทางการเมือง

ด้วยเหตุนี้ คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรในภาคการเกษตรจึงมีความเชื่อมโยงอย่างมีนัยสำคัญกับนโยบายสาธารณะที่รัฐบาลประกาศใช้ ซึ่งในปัจจุบันนโยบายภาคการเกษตรมีแนวโน้มถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อหาเสียงในการเลือกตั้ง เนื่องจากความสำคัญทางเศรษฐกิจและจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนมากในภาคส่วนนี้ โดยจะเห็นได้จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2567) แสดงจำนวนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนคือ 8,941,135 รายการ หรือคิดเป็นร้อยละ 17.11ของจำนวนผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงทั้งหมดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2566 ตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการมีนัยยะว่ากลุ่มอาชีพเกษตรกรเป็นฐานเสียงสำคัญของการเลือกตั้งเสมอมา จึงทำให้นโยบายภาคการเกษตรส่งผลต่อคะแนนเสียงที่จะมีการเลือกตั้งระดับชาติ ดังนั้น วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 พรรคการเมืองต่างหาเสียงด้วยนโยบายที่หลากหลาย ทุกพรรคต่างจูงใจและให้คำมั่นสัญญาว่าจะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม

ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา กล่าวได้ว่านโยบายการเกษตรที่สำคัญของหลายรัฐบาลมี การใช้เงินไปกับการอุดหนุนการเกษตรเป็นเงินจำนวนมหาศาล เริ่มตั้งแต่โครงการจำนำข้าวใน

สมัยรัฐบาลเพื่อไทย ประกันรายได้ของรัฐบาลประชาธิปัตย์ จนมาถึง การอุดหนุนหลากหลายรูปแบบในยุครัฐบาลผสมที่มีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีและมีแนวโน้มว่าประเทศไทยไม่อาจหลุดพ้นจากกับดักการแก้ปัญหาการเกษตรจากวิธีการใช้เงินอุดหนุนดังกล่าวได้ ทั้งนี้ นโยบายเหล่านี้ไม่ได้แตะปัญหาต่างๆ เชิงโครงสร้างของเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการมีสิทธิในที่ดินทำกิน ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญของไทยที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ ปัญหาเรื่องเมล็ดพันธุ์ ราคาปุ๋ยยา แหล่งน้ำ ตลาดสำหรับรองรับผลผลิต รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการผลิตสินค้าเกษตรเชิงเดี่ยวราคาถูก ผ่านการอุดหนุนหลายรูปแบบจากภาครัฐและกลุ่มทุน กล่าวคือ ข้าวโพดอาหารสัตว์และอ้อยโรงงานที่กลายเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดปัญหาฝุ่นควัน จนสุขภาพของประชาชนในหลายพื้นที่ตกอยู่ในอันตราย (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2566) ปัจจัยสำคัญสุดที่จะทำให้คนตัดสินใจว่าจะเลือกหรือไม่เลือกพรรคไหน คือ นโยบายที่แต่ละพรรคใช้หาเสียง รวมถึงการดึงกลยุทธ์ต่างๆ ของพรรคออกมาใช้ จึงกล่าวได้ว่านโยบายภาคการเกษตรประเด็นเกี่ยวกับอธิปไตยทางอาหารและความมั่นคงทางอาหาร ถูกหยิบมาเป็นข้อดีเบท (debate) ของพรรคการเมืองใหญ่ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง

อย่างไรก็ดี ได้มีการจัดงานเสวนาเกี่ยวกับนโยบายภาคการเกษตร 2 ครั้งก่อนการเลือกตั้ง โดยจัดขึ้นครั้งแรกคือ เวทีวิเคราะห์นโยบายพรรคการเมืองและข้อเสนอสำหรับการเลือกตั้ง 2566 เพื่อความมั่นคงทางอาหารและคุณภาพชีวิตเกษตรกร จัดโดยมูลนิธิชีววิถี มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย) และสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และครั้งที่สอง เวทีประชันวิสัยทัศน์ - นโยบาย "เกษตรกรรมและความมั่นคงทางอาหาร" เลือกตั้ง 2566 โดยมีพรรคการเมืองเข้าร่วมทั้งหมด 8 พรรคการเมือง จัดโดย สภาเกษตรกรแห่งชาติ มูลนิธิชีววิถี (BioThai) มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย) มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล มูลนิธิเด็กเยาวชนและครอบครัว เครือข่ายความมั่นคงทางอาหาร เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก ร่วมกับ 101 PublicPolicy ThinkTank และสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการสนับสนุนของแผนงานอาหารเพื่อสุขภาวะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (มูลนิธิชีววิถี, 2566ก)

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่า “การเมืองเรื่องอาหาร” (food politics) เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาปากท้องของประชาชน ตลอดจนเป็นพื้นที่ของการต่อรองเชิงอำนาจและการจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงเสนอความจำเป็นของการศึกษา

นโยบายเกษตรกรรมในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566 โดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดเรื่องอธิปไตยทางอาหาร (Food Sovereignty) และความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) เพื่อวิเคราะห์พลวัตทางการเมืองที่ซ่อนอยู่ในนโยบายดังกล่าว นอกจากนี้ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับความสนใจอย่างจริงจังมากกว่าที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ในหลายกรณีผู้เขียนพบว่านโยบายของพรรคการเมืองมักเน้นการอุดหนุนราคาสินค้าเกษตรบางประเภทเป็นหลัก ซึ่งแม้จะสามารถบรรเทาความเดือดร้อนในระยะสั้น แต่ก็ยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในเชิงประสิทธิภาพและความยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากลยุทธ์เชิงเปรียบเทียบในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ผ่านนโยบายด้านการเกษตรของพรรคการเมืองหลักทั้ง 8 พรรค ได้แก่ 1) พรรคภูมิใจไทยรัฐ 2) พรรคพลังประชารัฐ 3) พรรคประชาธิปัตย์ 4) พรรคไทยสร้างไทย 5) พรรคก้าวไกล 6) พรรคชาติพัฒนากล้า 7) พรรคเพื่อไทย 8) พรรคชาติไทยพัฒนา

3. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ดำเนินการภายใต้กรอบของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิทยาเชิงตีความ (Interpretivist Methodology) และ กรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Case Study) ซึ่งมุ่งทำความเข้าใจความหมาย บริบท และกระบวนการสร้างนโยบายของพรรคการเมือง โดยวิเคราะห์การตีความและการสร้างความหมายต่อนโยบายภาคการเกษตรและอาหาร รวมถึงกลยุทธ์การเลือกตั้งภายใต้บริบทการเมืองไทย

3.1 วิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ได้แกเอกสารนโยบายและแถลงการณ์ของพรรคการเมือง ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนที่น่าเชื่อถือ รายงานผลการเลือกตั้งและบทสัมภาษณ์เชิงลึกจากเวทีสาธารณะ บทความวิชาการ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ทั้งนี้ การเลือกแหล่งข้อมูลมุ่งเน้นที่การครอบคลุมเชิงเนื้อหาและความหลากหลายเชิงบริบท เพื่อให้สามารถอธิบายพลวัตของนโยบายและกลยุทธ์การหาเสียงได้อย่างรอบด้าน

3.2 กรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Case Study) การวิเคราะห์เชิงกรณีศึกษาดำเนินการตามแนวทางของ Yin (2009) โดยใช้กรณีของพรรคการเมืองหลักจำนวน 8 พรรค ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งในด้านจุดยืนทางอุดมการณ์ แนวนโยบายและพื้นที่ฐานเสียง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายด้านอาหารและกลยุทธ์ทางการเมือง โดยมีพรรคก้าวไกล พรรคเพื่อไทย และพรรคประชาธิปัตย์ เป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบหลัก

3.3 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Validity and Reliability)เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ (Credibility) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบและบูรณาการข้อมูลจาก 3 แหล่ง ได้แก่ 1) การประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทางทฤษฎี 2) ข้อมูลจากกรณีศึกษา 3) เอกสารเชิงนโยบายของพรรคการเมือง นอกจากนี้ ยังมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลระหว่างช่วงเวลาก่อน ระหว่าง และหลังการเลือกตั้ง เพื่อประเมินความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของนโยบาย

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การหาเสียงเลือกตั้งว่าด้วยเรื่องนโยบายเกษตรกรรม อธิปไตยทางอาหารและความมั่นคงทางอาหาร กรณีศึกษา: ก่อนเลือกตั้งประเทศไทย พ.ศ. 2566 ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2568 จากคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

4. สรุปผลการวิจัย

ช่วงเวลาใกล้การเลือกตั้งใหญ่ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2566 บรรยากาศการเมืองในระดับพื้นที่เป็นไปอย่างคึกคัก เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) นักการเมืองจากทั้งพรรครัฐบาลฝ่ายค้าน รวมถึงนักการเมืองท้องถิ่น ต่างเร่งลงพื้นที่เพื่อจัดเวทีปราศรัยหาเสียง เปิดตัวว่าที่ผู้สมัครและนำเสนอผลงานรวมถึงนโยบายต่อพี่น้องประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มชาวนาและเกษตรกรในระดับชุมชน ผ่านรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งในบริบทดังกล่าว กลยุทธ์การหาเสียงได้พัฒนาให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ทั้งในแง่ของเนื้อหา วิธีการและกลุ่มเป้าหมายที่มุ่งหวัง โดยจากการศึกษาค้นคว้าผู้เขียนพบว่ากลยุทธ์การหาเสียงที่นักการเมืองไทยนิยมใช้นั้นสามารถจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบหลัก (สมคิด พุทธศรี, 2566) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของวิธีคิดและรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองในยุคปัจจุบัน

กลยุทธ์รูปแบบแรกคือ “การเมืองบ้านใหญ่” ซึ่งเป็นคำศัพท์ทางรัฐศาสตร์ที่เกิดจากข้อค้นพบภาคสนามของนักวิชาการในการศึกษาความสัมพันธ์ทางการเมืองระดับท้องถิ่น คำนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ตระกูลการเมือง” (political dynasty) แต่หากแปลคำว่า political dynasty อย่างตรงตัว คือ “ตระกูลการเมือง” อาจทำให้เข้าใจว่าเป็นเพียงการสืบทอดอำนาจผ่านสายเลือดหรือเครือญาติเท่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริง “การเมืองบ้านใหญ่” สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเครือข่ายอุปถัมภ์ที่มีความซับซ้อนมากกว่า (Purdey & Kongkirati, 2018) โดยเฉพาะการเลื่อนชั้นทางอำนาจภายใต้การสังกัดกลุ่มหรือพรรคการเมืองบางกลุ่ม นักการเมืองคนหนึ่งจึงมิได้มีความชอบธรรมจากความสามารถเฉพาะตัวเท่านั้น หากยังต้องอยู่ภายใต้ร่มเงาของกลุ่มอิทธิพลที่เป็น “บ้านใหญ่” ด้วยเหตุนี้ การศึกษารัฐศาสตร์ “การเมืองบ้านใหญ่” จึงเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้อธิบายลักษณะเฉพาะของการเมืองท้องถิ่นไทย ซึ่งมีตระกูลหรือกลุ่มอิทธิพลบางกลุ่มครอบงำอำนาจอย่างต่อเนื่อง กองบรรณาธิการ the 101.world (2567) ได้อธิบายว่าปรากฏการณ์บ้านใหญ่ในมิติทางการเมืองกรณีบ้านใหญ่ได้รับ การยอมรับอย่างกว้างขวางและมีอิทธิพลอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกรณีของ “ตระกูลคุณปลื้ม” ในจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นตัวอย่างของการสืบทอดบทบาททางการเมืองจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยบางช่วงยังมีการจัดตั้งพรรคการเมืองของตนเองหรือรวมกลุ่มเป็นกลุ่มย่อย (faction) ภายในพรรคการเมืองขนาดใหญ่

ดังนั้น แม้จะมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงแต่การเมืองบ้านใหญ่ก็ยังคงมีอิทธิพลอย่างมากในบางพื้นที่ เช่น ตระกูล “ศิลปอาชา” “อดิเรกสาร” “อัศวเหม” “เทียนทอง” และ “ชิดชอบ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา หลายพรรคการเมืองยังคงอาศัย “บ้านใหญ่” เป็นกลไกสำคัญในการระดมคะแนนเสียง เช่น พรรคเพื่อไทยที่มีฐานเสียงแน่นแฟ้นกับบ้านใหญ่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพรรคภูมิใจไทยที่มีฐานหลักอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งเป็นพื้นที่ของตระกูลชิดชอบ แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายอุปถัมภ์และอิทธิพลทางการเมืองในระดับท้องถิ่นยังคงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแข่งขันทางการเมืองระดับชาติในหลายพื้นที่

กลยุทธ์แบบที่สองคือ “การเมืองเชิงนโยบาย” ซึ่งหมายถึงการที่นักการเมืองหรือพรรคการเมืองใช้นโยบายเป็นเครื่องมือหลักในการดึงดูดคะแนนเสียง แทนที่จะเน้นเพียงภาพลักษณ์ส่วนบุคคลหรือการโจมตีคู่แข่ง แต่หันมาให้ความสำคัญกับสิ่งที่จะทำ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรม กลยุทธ์การหาเสียงในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยน

วิธีคิดทางการเมืองจากการพึ่งพาเครือข่ายอุปถัมภ์ ไปสู่การต่อสู้เชิงเนื้อหาทางนโยบายที่จับต้องได้ ซึ่งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 นับเป็นหนึ่งในการเลือกตั้งที่การเมืองเชิงนโยบายมีบทบาทสำคัญและโดดเด่นเป็นพิเศษเมื่อเทียบกับการเลือกตั้งในอดีต พรรคการเมืองต่างแข่งขันกันนำเสนอแพลตฟอร์มนโยบาย (Policy Platform) ที่มีความหลากหลายและมีรายละเอียดเชิงเทคนิคมากขึ้นอย่างชัดเจน นโยบายที่ถูกนำเสนอครอบคลุมในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ (เช่น การปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ การแจกเงินดิจิทัล การลดค่าครองชีพ) ด้านสังคม (เช่น สวัสดิการ การศึกษาและสาธารณสุข) ตลอดจนด้านการเมือง (เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การปฏิรูปกองทัพ และการยกเลิกมาตรา 112) รวมถึงด้านสิ่งแวดล้อม (มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ภาวะโลกร้อน) เป็นต้น

จากแนวโน้มดังกล่าว ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า “นโยบาย” ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่และผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเมือง ซึ่งให้ความสำคัญกับตัวพรรคและเนื้อหาของนโยบายมากกว่าการยึดโยงกับตัวผู้สมัครในระบบเครือข่ายหรือบ้านใหญ่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนในยุคปัจจุบันมีการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายมากขึ้น จึงสามารถเปรียบเทียบและประเมินข้อดีข้อเสียของนโยบายแต่ละพรรคได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม การเมืองเชิงนโยบายไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในช่วงการหาเสียงเท่านั้น แต่ยังขยายตัวผ่านการอภิปรายทางสาธารณะ ทั้งในเวทีดีเบตของผู้สมัคร หัวหน้าพรรค การนำเสนอผ่านสื่อมวลชนและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ ปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้นโยบายกลายเป็นประเด็นถกเถียงในวงกว้างและเป็นช่องทางสะท้อนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งยังเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของประเทศ ท้ายที่สุด การที่พรรคการเมืองสามารถออกแบบนโยบายให้สอดคล้องกับปัญหาสำคัญของสังคม เช่น ปัญหาเศรษฐกิจความเหลื่อมล้ำหรือราคาพืชผลทางการเกษตร จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความนิยมของพรรคนั้นๆ ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การเมืองเชิงนโยบายสะท้อนรูปแบบการแข่งขันทางการเมืองที่ยึดโยงกับสาระและผลกระทบของนโยบายสาธารณะเป็นศูนย์กลางโดยเชื่อมโยงกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ภายใต้บริบทดังกล่าว ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำเป็นต้องพิจารณาทั้งเนื้อหา กระบวนการจัดทำนโยบาย ผู้มีบทบาทในกระบวนการนั้น รวมถึงผลกระทบทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์

เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างลึกซึ้ง แม้ปัจจัยเช่น บุคลิก ผู้นำความนิยม หรือเครือข่ายการเมืองท้องถิ่นจะยังมีอิทธิพลอยู่ แต่การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566 ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านสำคัญ โดยมีการแข่งขันเชิงนโยบายเป็นกลไกหลักที่ส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งและปรับเปลี่ยนแนวทางการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในภาพรวม

กลยุทธ์แบบที่สามคือ “การเมืองเชิงคุณค่า” การเมืองเชิงคุณค่าเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับ “คุณค่า” ในหลากหลายมิติ ซึ่งมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่อุดมการณ์ทางการเมืองเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงหลักการที่จับต้องได้ เช่น ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส ความยุติธรรม การมีส่วนร่วม และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางการเมืองกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งภายใต้กรอบความคิดนี้ จึงควรตั้งอยู่บนฐานของการสื่อสารคุณค่าอย่างจริงใจ พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงความสามารถและประสิทธิภาพในการเปลี่ยนคุณค่าเหล่านั้นไปสู่การปฏิบัติจริง ภายใต้กรอบแนวคิดการเมืองเชิงคุณค่า ผู้นำและพรรคการเมืองมุ่งนำเสนอชุดคุณค่าที่ตนยึดมั่น ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของนามธรรมเชิงอุดมการณ์หรือการกำหนดนโยบาย โดยต้องแสดงความสม่ำเสมอ ความมุ่งมั่น และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับคุณค่านั้นอย่างชัดเจน (สมคิด พุทธศรี, 2566) แนวทางดังกล่าวมีความสำคัญมากขึ้นในบริบทที่นโยบายของแต่ละพรรคมีลักษณะคล้ายคลึงกัน การเมืองเชิงคุณค่าจึงกลายเป็นกลไกสร้างความแตกต่างทางการเมืองผ่านจุดยืนและการสื่อสารทางคุณค่าอย่างมีพลัง ในทางปฏิบัติ แนวทางนี้อาจปรากฏในรูปแบบของการขับเคลื่อนนโยบายที่สอดคล้องกับคุณค่าที่พรรคยึดถือ เช่น การเมืองเชิงสิ่งแวดล้อม (Green Politics) ที่มุ่งลดการปล่อยคาร์บอนอย่างจริงจัง การส่งเสริมความโปร่งใสผ่านการเปิดเผยงบประมาณและกระบวนการตัดสินใจหรือการยืนยันหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผ่านการไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเปราะบาง ทั้งในระดับนโยบายและการแสดงออกในที่สาธารณะ ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนว่าการเมืองเชิงคุณค่า ไม่เพียงเป็นวาทกรรมเชิงอุดมการณ์ แต่ยังสามารถแปรรูปเป็นแนวปฏิบัติที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง และสร้างพื้นที่ทางการเมืองที่มีจริยธรรมและความหมายทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566 หลายพรรคการเมืองได้นำเสนอการเมืองเชิงคุณค่าที่ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค และการพัฒนาที่ยั่งยืน พรรคก้าวไกลเน้นสิทธิปัจเจก เสรีภาพ และการกระจายอำนาจ เช่น การเกณฑ์ทหารแบบสมัครใจ และการผลักดันสมรสเท่าเทียม พรรคเพื่อไทยเน้นความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ เช่น นโยบายเงินดิจิทัล 10,000 บาท และบัตรประชาชนใบเดียวเข้าถึงสวัสดิการ พรรคประชาธิปัตย์มุ่งเสริม

ศักยภาพประชาชนผ่านโครงการประกันรายได้เกษตรกร ธนาคารชุมชน และการศึกษา ส่วนพรรคไทยสร้างไทยยึดคุณค่าความเสมอภาคทางเพศและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีนโยบายสนับสนุนสตรี สตาร์ทอัพและกลุ่มเปราะบาง ทั้งหมดนี้สะท้อนการเมืองที่ก้าวข้ามอุดมการณ์แบบเก่า มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ดังนั้น ในบริบทของการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566 พรรคการเมืองบางส่วนได้นำแนวคิดการเมืองเชิงคุณค่ามาใช้ในการออกแบบนโยบายและสื่อสารกับสาธารณชน ผ่าน การปราศรัยสื่อออนไลน์ และการรณรงค์เชิงสัญลักษณ์ เพื่อสะท้อนชุดคุณค่าที่พรรคต้องการผลักดันสู่สังคม แนวโน้มนี้ชี้ให้เห็นว่า การหาเสียงมิใช่เพียงกลยุทธ์เพื่อคะแนนเสียง แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมายทางการเมืองและนิยามอนาคตร่วมที่ประชาชนมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม การประเมินความจริงใจของพรรคการเมืองต่อการเมืองเชิงคุณค่ายังขึ้นอยู่กับกรอบวิเคราะห์ของแต่ละบุคคล เนื่องจากคุณค่าป็นแนวคิดเชิงนามธรรมที่เปิดกว้างต่อการตีความตามบริบท วัฒนธรรม และประสบการณ์ของผู้รับสาร

4.1 กลยุทธ์เชิงอารมณ์ในการหาเสียงเลือกตั้ง

กลยุทธ์เชิงอารมณ์ คือการรณรงค์ที่มุ่งกระตุ้นภาวะทางอารมณ์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งผ่านปฏิสัมพันธ์ทางจิตวิทยา เพื่อโน้มน้าวการตัดสินใจลงคะแนน แม้จะยืนอยู่เคียงข้างกลยุทธ์เชิงโครงสร้างและเชิงนโยบาย แต่ในทางปฏิบัติกลยุทธ์ดังกล่าวมักกำหนดการรับรู้ของสาธารณะระดมการสนับสนุนและอาจชี้ขาดผลเลือกตั้งได้โดยตรง การใช้ประโยชน์จากอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นความหวัง ความกลัว หรือความโกรธ จึงเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ทรงพลัง อย่างไรก็ตาม การดำเนินการต้องคำนึงถึงจริยธรรมและความเสี่ยงต่อการสร้างความแตกแยกหรือความเข้าใจผิดในสังคม จึงจำเป็นต้องออกแบบและสื่อสารอย่างรับผิดชอบภายใต้หลักการประชาธิปไตย โดยทั่วไป กลยุทธ์เชิงอารมณ์ที่ถูกนำมาใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง มักจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) การปลุกเร้าความกลัว (fear-based messaging) 2) การกระตุ้นความโกรธ (anger-based messaging) และ 3) การปลุกพลังแห่งความหวัง (hope-based messaging) ซึ่งล้วนมีเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงอารมณ์ของประชาชนเข้ากับภาพลักษณ์ของพรรคการเมือง และข้อเสนอเชิงนโยบายที่พรรคนั้นต้อง การสื่อสารต่อสาธารณชน (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2568)

4.1.1รูปแบบอารมณ์แรก การใช้กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองผ่าน **ความกลัว** (Fear-based Messaging) คือ การปลุกเร้าอารมณ์ด้วยการนำเสนอภัยคุกคามต่อความมั่นคง

ของชาติ เศรษฐกิจ หรือความสงบของสังคม โดยพรรคการเมืองมักวาดภาพอนาคตอันเลวร้าย เช่น ความไร้ระเบียบ ภัยจากต่างชาติ หรือวิกฤตเศรษฐกิจ พร้อมเสนอว่าตนคือผู้กอบกู้ที่จะพาประเทศให้รอดพ้น กลยุทธ์นี้ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การปลุกความกลัวต่อภัยสังคม เช่น อาชญากรรมหรือยาเสพติด 2) การเน้นความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ เช่น หนี้สินหรือค่าครองชีพ และ 3) การสร้างความหวาดระแวงต่อศัตรูทางการเมือง เช่น การทรยศหรือการทำลายชาติ โดยในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 กลยุทธ์นี้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายเพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าพรรคของตนเป็นทางเลือกที่ปลอดภัยในภาวะวิกฤตและตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนของการใช้กลยุทธ์ความกลัวคือกรณีของพรรครวมไทยสร้างชาติ ซึ่งเสนอ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นแคนดิเดตนายกรัฐมนตรี พร้อมสโลแกน “ความสงบจบที่ลุงเหมือนเดิม” เพื่อเน้นความจำเป็นของการรักษาความสงบเรียบร้อย พรรคใช้วาทกรรมชี้ถึงภัยคุกคามหากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยเฉพาะการโจมตีพรรคที่เสนอแก้มาตรา 112 ว่าเป็นอันตรายต่อความมั่นคง กลยุทธ์นี้ใช้ความกลัวเพื่อยับยั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง แม้อาจได้ผลในระยะสั้น แต่เสี่ยงบั่นทอนความไว้วางใจและเอกภาพทางการเมืองในระยะยาว

นอกจากนี้ ทศพล ชัยสัมฤทธิ์ผล (2566) ได้แสดงความเห็นว่า พรรครวมไทยสร้างชาติ (รทสช.) ใช้กลยุทธ์ปลุกเร้าอารมณ์อย่างเข้มข้นผ่านคลิปวิดีโอ “แล้วทหารหายไปไหนหมดอะลูก” ซึ่งเป็นการกระตุ้นความรู้สึกเกลียดชังแบบสุดขั้ว และสะท้อนช่วงเวลาของความสิ้นหวังในสังคม ขณะที่พรรคชี้แจงว่า หลายฉากในคลิปเป็นเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจริง และเป็นสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงสูงว่าจะเกิดขึ้นอีกในอนาคต อย่างไรก็ตาม ด้านนโยบายเกษตร พรรครวมไทยสร้างชาติใช้กลยุทธ์ผสมระหว่าง “ความกังวล” และ “ความกลัว” เพื่อกระตุ้นอารมณ์ของประชาชนในช่วงวิกฤต โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่เผชิญความไม่แน่นอน พรรคจึงสื่อสารว่าตนคือ “ทางเลือกที่ปลอดภัย” ที่จะรักษาความต่อเนื่องของนโยบายและความมั่นคงในภาคเกษตร พร้อมเสนอภาพลักษณ์ตนเองในฐานะผู้พิทักษ์เสถียรภาพ โดยชูผลงานเดิมอย่างนโยบายประกันราคาพืชผล ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงและสร้างรายได้ที่แน่นอนให้เกษตรกร (จีรณัทย์ ชาญเชิงพานิช, 2562) ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 พรรครวมไทยสร้างชาติใช้กลยุทธ์ความกลัวอย่างชัดเจน โดยเน้นสื่อสารถึงภัยคุกคามทางการเมืองหากเกิดการเปลี่ยนรัฐบาลอย่างรวดเร็ว พร้อมเตือนว่าการไม่เลือก รทสช. อาจนำไปสู่ความวุ่นวายและโจมตีพรรคคู่แข่งว่าเป็นต้นเหตุของความไม่มั่นคง กลยุทธ์นี้มุ่งสร้างภาพว่าการเลือก รทสช. คือทางเลือกที่ปลอดภัยที่สุดในการรักษาเสถียรภาพของประเทศ

4.1.2 รูปแบบอารมณ์ที่สอง ความโกรธ (Anger-based Messaging) เป็นกลยุทธ์การสื่อสารที่มุ่งกระตุ้นความรู้สึกไม่พอใจ ขุ่นเคือง หรือโกรธเคืองในหมู่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยมักพุ่งเป้าไปยังสถานการณ์ปัจจุบัน คู่แข่งทางการเมือง หรือกลุ่มนโยบายที่ถูกมองว่าไม่เป็นธรรม โดยข้อความที่กระตุ้นความโกรธมักถูกใช้เพื่อลดความชอบธรรมของคู่แข่ง พร้อมกับปลุกระดมให้ประชาชนเกิดความต้องการเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้มีอำนาจหรือผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบอย่างจริงจัง ซึ่งกลยุทธ์การปลุกความโกรธทางการเมืองมุ่งเน้น การเปิดโปงความอยุติธรรม ความล้มเหลวของรัฐบาล หรือการเลือกปฏิบัติทางนโยบาย เพื่อสร้างความรู้สึกเร่งด่วนและกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แม้จะมีพลังในการระ mobilize ผู้คน แต่อารมณ์โกรธก็อาจขยายความขัดแยกทางการเมือง นักการเมืองจึงมักใช้กลยุทธ์นี้เพื่อโน้มน้าวกลุ่มที่รู้สึกผิดหวังให้หันมาสนับสนุนตน โดยเสนอทางออกจากปัญหาที่ประชาชนเผชิญ

ในปัจจุบันแพลตฟอร์มอย่าง TikTok, Twitter, Facebook, Instagram และ YouTube ถูกใช้เป็นเครื่องมือหลักในการหาเสียงอย่างเข้มข้น ทั้งนี้ วัชชิรานนท์ ทองเทพ (2566) ชี้ว่า TikTok กลายเป็นตัวเปลี่ยนเกมของการเลือกตั้งครั้งนี้ ด้วยรูปแบบเนื้อหาที่ สั้น ชัดเจน ตรงประเด็น และบันเทิง ซึ่งเอื้อต่อการลดทอนความชอบธรรมของคู่แข่งและตอกย้ำจุดยืนของพรรคที่ใช้กลยุทธ์อารมณ์ความโกรธเป็นหลัก ดังนั้น ผู้เขียนมองว่า พรรคก้าวไกลในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่เน้นการกระตุ้นความโกรธ (anger-based messaging) โดยวิพากษ์โครงสร้างอำนาจดั้งเดิมและเสนอการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งได้รับความสนใจและแรงสนับสนุนจากคนรุ่นใหม่และกลุ่มที่ต้องการความเปลี่ยนแปลง พรรคและเครือข่ายสนับสนุนเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างเข้มข้น ทั้งภาพ วิดีโอ และแฮชแท็กที่สะท้อนความไม่พอใจต่อการเมืองปัจจุบัน กลยุทธ์นี้ช่วยเสริมอัตลักษณ์ร่วมของผู้สนับสนุนและสร้างพลังทางการเมืองที่มีพลวัตสูง แม้จะช่วยระดมฐานเสียงและกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ก็อาจเพิ่มความเปราะบางและความขัดแย้งในสังคม จึงควรใช้อย่างระมัดระวังภายใต้กรอบของการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ในระบอบประชาธิปไตย

4.1.3 รูปแบบอารมณ์ที่สาม ความหวัง (hope-based messaging) ยังเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลสูง และถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในแคมเปญทาง การเมือง กลยุทธ์นี้มุ่งสร้างความรู้สึกในเชิงบวก เช่น การมองโลกในแง่ดี ความเป็นไปได้ และความก้าวหน้า ซึ่งเน้น การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา แสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่ประชาชนมีร่วมกัน และนำเสนอวิสัยทัศน์ของอนาคตที่ดีขึ้น การสื่อสารในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่

ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเชื่อมั่นว่าการลงคะแนนเสียงของตนสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีความหมายได้ โดยทั่วไป กลยุทธ์ดังกล่าวจะฉายภาพของอนาคตที่สดใส เสนอแนวทางหรือนโยบายที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก แทนที่จะเน้นย้ำเพียงปัญหา ความกลัว หรือความไม่พอใจในปัจจุบัน ทั้งนี้ แคมเปญที่ใช้ความหวังเป็นหลักมักมุ่งเน้นการปราศรัยด้วยวิสัยทัศน์เชิงบวก เช่น การนำเสนอภาพของเศรษฐกิจที่เติบโต โอกาสที่เพิ่มมากขึ้น สังคมที่ยุติธรรมหรือคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและความมั่นใจในศักยภาพของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในการนำพาสังคมไปสู่เป้าหมายนั้น อีกทั้งยังเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ทางนโยบายเข้ากับค่านิยมร่วมของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นความสามัคคี ความยุติธรรม ความก้าวหน้าหรือความมั่นคงปลอดภัย (Castells, 2013)

นอกจากนี้ กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้ความหวังถูกนำมาใช้อย่างโดดเด่นในระดับนานาชาติ ตัวอย่างสำคัญคือ บารัค โอบามา ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ปี ค.ศ. 2008 โดยโปสเตอร์ “HOPE” ของ Shepard Fairey และสโลแกน “Yes We Can” ได้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกและคำมั่นสัญญาแห่งความหวัง (The Obama White House, 2017) อีกกรณีสำคัญคือ เนลสัน แมนเดลา ผู้ใช้วาทกรรม “Glory and Hope” ในพิธีรับตำแหน่งประธานาธิบดีแอฟริกาใต้ ปี ค.ศ. 1994 (Government Communications, 2018) เพื่อเยียวยาบาดแผลจากยุค apartheid พร้อมเสนอภาพประเทศในฐานะ “Rainbow Nation” ที่หลากหลายและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Bylund, 2024) กรณีทั้งสองแสดงให้เห็นว่าความหวังไม่เพียงเป็นพลังในการสร้างแรงบันดาลใจ แต่ยังเป็นเครื่องมือรวมผู้คนภายใต้วิสัยทัศน์ร่วมของการเปลี่ยนแปลงและความสามัคคี

กล่าวโดยสรุป กลยุทธ์เชิงอารมณ์ในการหาเสียงเลือกตั้งเป็นการใช้ความรู้สึกของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นความหวัง ความกลัว หรือความโกรธเพื่อสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเชื่อมโยงอารมณ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน กลยุทธ์นี้มีพลังในการกำหนดทิศทางการรับรู้และกระตุ้นการลงคะแนนเสียง แต่หากใช้อย่างไม่ระมัดระวัง อาจก่อให้เกิดผลเสีย เช่น การบิดเบือนข้อมูล ปลุกเร้าความขัดแย้ง หรือสร้างความแบ่งแยกทางการเมือง ซึ่งบั่นทอนความไว้วางใจในระบอบประชาธิปไตยในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ การใช้กลยุทธ์เชิงอารมณ์ควรตั้งอยู่บนหลักความรับผิดชอบ จริยธรรม และความโปร่งใส โดยเฉพาะในบริบทที่

เปราะบาง เพื่อไม่ให้กลายเป็นเครื่องมือสร้างความแตกแยกมากกว่าการส่งเสริมความร่วมมือทางการเมืองและสังคม

4.2 เปรียบเทียบนโยบายด้านการเกษตรพรรคการเมืองทั้ง 8 พรรคการเมือง การให้น้ำหนักกับนโยบายที่ตอบสนองฐานเสียงเกษตรกรและผู้มีรายได้น้อยถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญในภูมิทัศน์ การเมืองไทยร่วมสมัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตทางสังคมที่พรรคการเมืองต่างตระหนักถึงอิทธิพลของกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ในฐานะผู้กำหนดทิศทางของผลการเลือกตั้ง การออกแบบนโยบายแบบ “ลด แลก แจก แถม” จึงกลายเป็นเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ที่พรรคการเมืองใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจและดึงดูดคะแนนเสียงจากกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

จากการศึกษาค้นคว้าผู้เขียนพบว่า ปัญหาหลักของเกษตรกรไทยในปัจจุบันสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ 1) การประกันราคาพืชผล 2) ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร 3) การขาดแคลนที่ดินทำกินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง และ 4) การเข้าไม่ถึงปัจจัยการผลิต จากการวิเคราะห์นโยบายของพรรคการเมืองทั้ง 8 พรรค ผู้ศึกษาพบว่า พรรคก้าวไกลเป็นพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวที่มีนโยบายตอบสนองต่อทุกประเด็นข้างต้น ยกเว้นในส่วนของการประกันราคาพืชผลทางการเกษตร ขณะที่พรรคพลังประชารัฐ พรรคชาติพัฒนากล้า และพรรคชาติไทยพัฒนา ไม่ได้มีนโยบายที่ตอบโจทย์ต่อสองปัญหาสำคัญและเร่งด่วน ได้แก่ ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร และการไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง อีกด้านหนึ่ง พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคเดียวที่มีนโยบายเฉพาะในการสนับสนุนเกษตรกรในภาคการประมง ซึ่งสะท้อนถึงจุดเน้นที่แตกต่างจากพรรคอื่น เมื่อพิจารณาในภาพรวมและจัดประเภทนโยบายหาเสียงตามประเด็นปัญหาของเกษตรกร จะสามารถวิเคราะห์รายละเอียดเชิงเปรียบเทียบได้ดังต่อไปนี้

4.2.1.ประกันราคาพืชผล นโยบายประกันราคาพืชผลที่พรรคการเมืองใช้ในการหาเสียง แม้จะมีเป้าหมายเพื่อสร้างหลักประกันรายได้ให้แก่เกษตรกร แต่ก็ล้วนเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงทางการคลังของภาครัฐ ตลอดจนผลกระทบต่อกลไกตลาดและการวางแผนการผลิตในระยะยาว ทั้งนี้ ความพยายามของพรรคการเมืองในการประกันราคาผลผลิตสะท้อนถึงความพยายามในการตอบสนองต่อปัญหาความเปราะบางทางเศรษฐกิจของเกษตรกร แต่อาจยังไม่เพียงพอต่อการสร้างอธิปไตยทางอาหารและ ความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้น พรรคประชาธิปัตย์ยังคงใช้โมเดลประกันรายได้ในรูปแบบเดิม โดยอาศัยกลไกการชดเชยส่วนต่างระหว่างราคาตลาดกับราคาประกันในพืชหลัก 5 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน และยางพารา ซึ่งเป็นการต่อยอดโครงการของ

รัฐบาลในช่วง พ.ศ. 2562–2565 ระบบดังกล่าวให้รัฐคำนวณต้นทุนการผลิตรวมกับกำไรเป้าหมาย และจ่ายเงินชดเชยให้เกษตรกรผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หากราคาตลาดต่ำกว่าราคาประกัน (ไทยพับลิก้า, 2566) แม้จะช่วยลดความผันผวนของรายได้ในระยะสั้น แต่ก็มีความเสี่ยงสูงต่อภาระงบประมาณของรัฐและยังคงรักษาโครงสร้างการผลิตที่พึ่งพาตลาดและกลุ่มพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับหลักการของอธิปไตยทางอาหารที่เน้นการควบคุมทรัพยากรอาหารโดยชุมชนและการกระจายอำนาจในระบบเกษตรกรรม (Patel, 2009) ซึ่งนโยบายที่เน้นการอุดหนุนราคาจึงจำเป็นต้องออกแบบให้เชื่อมโยงกับการปรับโครงสร้างการผลิต การเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรรายย่อย การกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรและการสนับสนุนระบบอาหารท้องถิ่น หากต้องการให้บรรลุเป้าหมายทั้งในมิติความมั่นคงทางรายได้และในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งกว่าคือ อธิปไตยทางอาหาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิของประชาชนในการกำหนดระบบอาหารของตนเองบนพื้นฐานของความยั่งยืน ความยุติธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพ (Nyéléni Forum for Food Sovereignty. 2007)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า นโยบายประกันราคาพืชผลที่ถูกนำมาใช้เป็นกลยุทธ์การหาเสียงจะสามารถบรรเทาความเสี่ยงทางเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกรในระยะสั้นได้ แต่แนวทางดังกล่าวยังคงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหลายประการ ทั้งในด้านภาระทางการคลังของรัฐ ความบิดเบือนของกลไกตลาด และการรักษารูปแบบการผลิตเชิงเดี่ยวที่พึ่งพาตลาดโลกเป็นหลัก โดยเฉพาะในกรณีของพรรคประชาธิปัตย์ที่ยังคงใช้โมเดลการชดเชยส่วนต่างราคาซึ่งสืบทอดจากรัฐบาลก่อนหน้า

4.2.2 ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยเป็นประเด็นเรื้อรังที่ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรรายย่อย มีข้อจำกัดด้านรายได้ ความสามารถในการเข้าถึงตลาดและทุนในการพัฒนาอาชีพ ซึ่งในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566 พบว่ามีเพียงสองพรรคการเมืองที่นำเสนอนโยบายที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร ได้แก่ พรรคเพื่อไทยเสนอแนวนโยบาย “พักหนี้ทันทีทั้งต้นทั้งดอก” เน้นการบรรเทาภาระหนี้ในระยะสั้น โดยอาศัยกลไกรัฐในการระงับข้อผูกพันทางการเงินชั่วคราว ขณะที่พรรคก้าวไกลนำเสนอนโยบายที่ลึกไปกว่านั้น โดยเสนอการปรับโครงสร้างหนี้ เช่น การลดเงินต้นก่อนลดดอกเบี้ยและการช่วยปลดหนี้ให้เกษตรกรสูงวัยด้วยกลไกสมทบจากรัฐในลักษณะรัฐช่วยจ่ายครึ่งหนึ่ง หากเกษตรกรสามารถชำระครึ่งหนึ่งที่เหลือได้ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสองพรรคแล้ว จะเห็นได้ว่าแนวนโยบายของพรรคก้าวไกลมีความเข้าใจ

ต่อโครงสร้างหนี้ของเกษตรกรมากกว่า โดยเฉพาะในประเด็น “เงื่อนไขสัญญาเงินกู้” ที่กำหนดยอดชำระหนี้ให้ถูกตัดเป็นดอกเบี้ยก่อน ซึ่งทำให้ยอดเงินต้นแทบไม่ลดลง เป็นวงจรหนี้ที่เกษตรกรไม่สามารถหลุดพ้นได้ นโยบาย “ลดต้นก่อนลดดอก” หากสามารถดำเนินการได้จริง จึงเป็นการปรับโครงสร้างที่มีนัยสำคัญในการปลดภาระระยะยาวและช่วยสร้าง “โอกาสใหม่” ทางเศรษฐกิจสำหรับเกษตรกร กรณีเกษตรกรสูงวัยเป็นอีกมิติที่น่าสนใจ ตามข้อเสนอของเดชรัต สุขกำเนิด (2566) ที่ชี้ว่าเกษตรกรอายุมากกว่า 60 ปี มีหนี้กับสถาบันการเงินจำนวนมาก มีความสามารถในการชำระหนี้ต่ำ การที่รัฐเข้ามาช่วยจ่ายหนี้ครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งเกษตรกรรับผิดชอบเอง (หรือเสนอทางเลือกให้รัฐเช่าที่ดินเพื่อปลูกไม้ยืนต้นในระยะยาวเพื่อปลดหนี้ตั้งแต่ต้น) เป็นกลไกที่สะท้อนความเข้าใจในศักยภาพทางเศรษฐกิจตามวัยและทรัพย์สินของเกษตรกร (นครินทร์ ศรีเลิศ, 2566)

อย่างไรก็ดี งานวิจัยของสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป่วย อึ๊งภากรณ์ โดย ลัทธพร รัตนวรารักษ์ และ โสมรัศมิ์ จันทรัตน์ (2566) ชี้ให้เห็นว่า มาตรการพักหนี้ที่ดำเนินการอย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง หากขาดเงื่อนไขที่ส่งเสริมวินัยทางการเงินอย่างชัดเจน ย่อมไม่สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรได้และอาจก่อให้เกิดแรงจูงใจที่บิดเบือน (moral hazard) เช่น การสะสมหนี้เพิ่มขึ้น หรือการละเลยวินัยในการชำระหนี้ในระยะยาว ทำนองเดียวกัน ผู้เขียนเห็นว่านโยบายพักหนี้ลักษณะนี้ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากจากรัฐบาลกลาง เพื่อชดเชยรายได้ที่หายไปของสถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หากไม่มีการออกแบบกลไกชดเชยที่เหมาะสมและยืดหยุ่นพอ อาจกระทบเสถียรภาพของระบบการเงินโดยรวม โดยเฉพาะในบริบทของเศรษฐกิจฐานรากที่ยังคงเปราะบาง

4.2.3 การขาดแคลนที่ดินทำกินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566 มีเพียงสองพรรคการเมือง คือ พรรคประชาธิปัตย์และพรรคก้าวไกล ที่นำเสนอนโยบายอย่างชัดเจนต่อการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินของเกษตรกร โดยแต่ละพรรคมีแนวทางที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับพรรคประชาธิปัตย์ ข้อเสนอสำคัญคือ “การออกโฉนดที่ดินจำนวน 1 ล้านแปลงภายใน 4 ปี” ซึ่งมุ่งเพิ่มการเข้าถึงสิทธิครอบครองที่ดินของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นที่ป่าสงวน พื้นที่ ส.ป.ก. หรือที่ดินรกร้าง โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างความมั่นคงในสิทธิ (tenure security) ผ่านกระบวนการรับรองเอกสารสิทธิอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะช่วยลดความไม่แน่นอนทางสถานะทางกฎหมายและเปิด

โอกาสให้ประชาชนสามารถใช้ที่ดินเป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจ เช่น การขอสินเชื่อ การลงทุน หรือการส่งต่อทรัพย์สินสู่รุ่นถัดไป (พรรคประชาธิปัตย์, 2566)

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า นโยบายการออกโฉนดที่ดินจะมีส่วนช่วยให้ประชาชนบางกลุ่มได้รับสิทธิในที่ดินทำกินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่หากขาดมาตรการจัดการกับปัญหาเชิงโครงสร้างก็จะไม่สามารถแก้ไขความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินได้และเพื่อให้เกิดผลในระยะยาว จึงจำเป็นต้องมีมาตรการเสริมที่ดำเนินควบคู่ไปกับการออกโฉนด เช่น การจัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อกระจายที่ดินอย่างเป็นธรรมให้แก่ผู้ขาดโอกาส การปรับปรุงระบบภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้มีลักษณะก้าวหน้าเพื่อลดแรงจูงใจในการสะสมที่ดินเกินความจำเป็น

4.2.4 การเข้าไม่ถึงปัจจัยการผลิต แนวทางของพรรคการเมืองในการแก้ไขปัญหา “การเข้าไม่ถึงปัจจัยการผลิต” ของเกษตรกร สะท้อนทิศทางและชุดความคิดทางนโยบายที่หลากหลาย ทั้งในด้านเครื่องมือที่เลือกใช้ไม่ว่าจะเป็นการแจกจ่ายโดยตรง การอุดหนุน การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานหรือ การสนับสนุนทางการเงิน รวมถึงกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรกรรายย่อย กลุ่มอาชีพเฉพาะ สหกรณ์ หรือระบบตลาด (มูลนิธิชีววิถี, 2566ข) อย่างไรก็ตาม พรรคเพื่อไทยและพรรคภูมิใจไทยเป็นสองพรรคหลักที่ไม่มีนโยบายตอบโจทย์ด้านนี้อย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้าง ปัญหาการเข้าถึงปัจจัยการผลิตไม่เพียงเป็นอุปสรรคทางเศรษฐกิจ แต่ยังสะท้อนถึงการขาดอำนาจของเกษตรกรในการกำหนดระบบ การผลิตของตนเอง ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร อันมุ่งเน้น การกระจายอำนาจและสิทธิในการควบคุมทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและการผลิตอาหาร ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน น้ำ เมล็ดพันธุ์ และทุน ให้กลับคืนสู่เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นได้ แนวคิดนี้ไม่เพียงเน้นการเข้าถึงปัจจัยการผลิตท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วม และการกำหนดทิศทางของระบบอาหารในลักษณะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นแกนกลางที่แยก “อธิปไตยทางอาหาร” ออกจากแนวคิด “ความมั่นคงทางอาหาร” ที่เน้นเพียงปริมาณและความเพียงพอของอาหาร

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากลยุทธ์การหาเสียงเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องกับนโยบายเกษตรกรรม แนวคิดอธิปไตยทางอาหารและแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร ในบริบทของการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566 พบว่า พรรคการเมืองต่างๆ ได้นำเสนอประเด็นด้านอาหารและเกษตรในฐานะกลไก

เชิงนโยบายที่สะท้อนทั้งทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและจุดยืนทางอุดมการณ์ของแต่ละพรรค โดยกลยุทธ์เหล่านี้สามารถจำแนกออกได้เป็นสองลักษณะสำคัญ ได้แก่ กลยุทธ์แบบบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า อย่างเช่น การพักหนี้ การประกันรายได้และ การอุดหนุนราคาสินค้าเกษตร ซึ่งมุ่งตอบสนองต่อความต้องการของฐานเสียงเกษตรกรในระยะสั้นกับกลยุทธ์แบบเชิงโครงสร้าง ซึ่งมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตและการถือครองทรัพยากรในระยะยาว อาทิ การปฏิรูปที่ดิน การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาโครงสร้างตลาด และการกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรสู่ท้องถิ่น

ดังนั้น พรรคการเมืองที่เลือกใช้นโยบายประชานิยมในการหาเสียงด้านเกษตรกรรมมีจำนวน 4 พรรค ได้แก่ พรรคเพื่อไทย พรรคพลังประชารัฐ พรรคภูมิใจไทย และพรรคชาติไทยพัฒนา โดยแต่ละพรรคมีระดับและรูปแบบของประชานิยมที่แตกต่างกันออกไป พรรคเพื่อไทยและพรรคพลังประชารัฐเน้นการอุดหนุนโดยตรงจากรัฐ เช่น นโยบายพักหนี้และการประกันรายได้ ซึ่งเป็นมาตรการที่ตอบสนองต่อความเดือดร้อนเฉพาะหน้าอย่างรวดเร็ว ขณะที่พรรคภูมิใจไทยใช้นโยบายประชานิยมในรูปแบบผสมผสานกับกลไกตลาด ผ่านระบบเกษตรพันธสัญญา ซึ่งสะท้อนความพยายามลดบทบาทรัฐลงในบางมิติ ส่วนพรรคชาติไทยพัฒนาให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน ตัวอย่างเช่น ระบบน้ำและคมนาคม เพื่อบรรเทาปัญหาในระยะสั้นโดยไม่เข้าไปแตะโครงสร้างเชิงลึกของภาคเกษตร นโยบายของพรรคเหล่านี้โดยรวมสะท้อนแนวโน้มการมุ่งตอบสนองผลประโยชน์ของเกษตรกรรายย่อยในระยะสั้น และยังคงหลีกเลี่ยงการปฏิรูประบบกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือการจัดการกับความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างได้

ขณะเดียวกัน พรรคพลังประชารัฐ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคชาติไทยพัฒนายังมีแนวโน้มใช้นโยบายเกษตรกรรมภายใต้กรอบคิดแบบอนุรักษนิยม โดยเน้นการจัดสรรทรัพยากรผ่านกลไกรัฐและการบริหารจัดการจากส่วนกลาง มากกว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง นโยบายของพรรคเหล่านี้มักหลีกเลี่ยง การแตะประเด็นที่เป็นรากฐานของ ความเหลื่อมล้ำ เช่น โครงสร้างกรรมสิทธิ์ที่ดิน ระบบภาษี หรือบทบาทของทุนขนาดใหญ่ สะท้อนแนวคิดที่ต้องการรักษาสภาพโครงสร้างอำนาจและทรัพยากรเดิมในภาคเกษตรกรรมไว้อย่างไม่เปลี่ยนแปลง ในทางตรงกันข้าม พรรคก้าวไกลมีจุดยืนที่แตกต่างออกไปอย่างชัดเจน โดยนำเสนอนโยบายที่เน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง เช่น การปฏิรูปกรรมสิทธิ์ที่ดิน การกระจายอำนาจ และการสนับสนุนเกษตรกรรมทางเลือก (เช่น เกษตรอินทรีย์) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหารมากกว่าความมั่นคงทางอาหารในความหมายแบบรัฐสวัสดิการทั่วไป แนวทางของ

พรรคก้าวไกลจึงไม่ได้มุ่งบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่เสนอการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศทางนโยบายโดยรวม ผ่านการกระจายทรัพยากรและอำนาจให้กับชุมชนเกษตรกรในระยะยาว

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

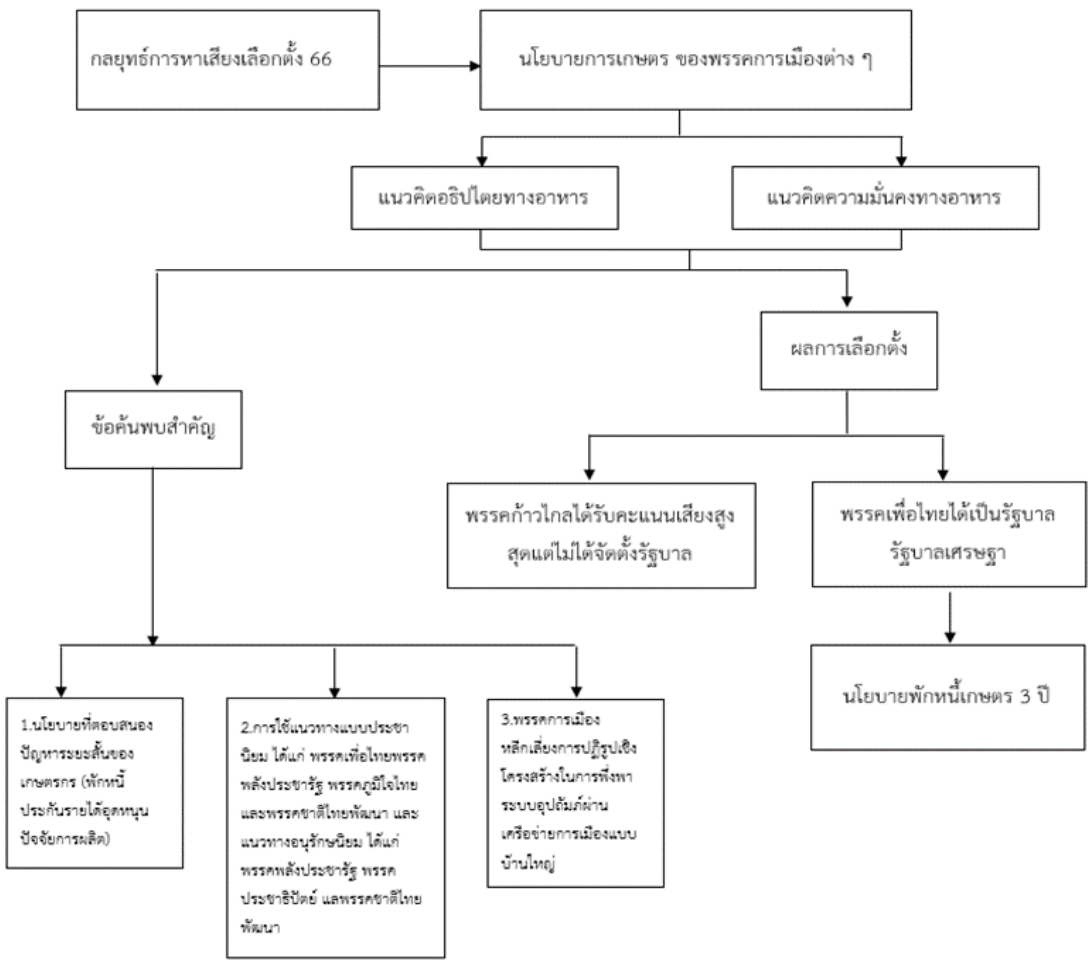

ภาพที่ 1. องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้นำเสนอการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่อง “อธิปไตยทางอาหาร” (food sovereignty) ซึ่งเดิมมักปรากฏอยู่ในพื้นที่ของภาคประชาสังคมหรือการเคลื่อนไหวของเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก มาสู่การวิเคราะห์ในระดับนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะในบริบทของการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566 ของประเทศไทย การเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวกับกลไกเชิงนโยบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ถือเป็นการขยายพรมแดนของการศึกษาในเชิงรัฐศาสตร์และนโยบายเกษตรกรรม ให้สามารถอธิบายการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ผ่านนโยบายด้านอาหารและทรัพยากรอย่างมีมิติมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างเชิงอุดมการณ์ระหว่างแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งเน้นบทบาทรัฐในการรับประกันปริมาณอาหารและรายได้ประชาชน กับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร ซึ่งเน้นสิทธิของชุมชนในการควบคุมที่ดิน เมล็ดพันธุ์ และระบบการผลิตในท้องถิ่น โดยความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนวิธีคิดเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจในภาคเกษตรกรรม และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทุน และประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลยุทธ์นโยบายเกษตรกับกลุ่มนโยบายอื่น งานวิจัยสามารถเปรียบเทียบ อำนาจโน้มน้าวหรือคุณค่าเชิงอุดมการณ์ระหว่างนโยบายเกษตรกรรมกับนโยบายอื่นที่พรรคใช้ในการหาเสียง เช่น นโยบายด้านสวัสดิการ แรงงาน หรือพลังงาน เพื่อวิเคราะห์ว่านโยบายใดมีน้ำหนักเชิงการเมืองมากกว่าในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 การศึกษาการแปรรูปนโยบายจากเวทีหาเสียงสู่การปฏิบัติจริงหลังเลือกตั้ง ควรมีการวิจัยติดตามว่าพรรคการเมืองสามารถผลักดันนโยบายที่ใช้ในการหาเสียงให้กลายเป็นนโยบายรัฐได้มากน้อยเพียงใด โดยเน้นกรณีตัวอย่างของนโยบายด้านเกษตรกรรม เช่น การพักหนี้ การปฏิรูปที่ดิน หรือระบบประกันรายได้ เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างถ้อยคำหาเสียงกับการออกแบบเชิงสถาบัน

7.2.2 การศึกษาอิทธิพลของเครือข่ายทางการเมืองในระดับท้องถิ่นต่อการแปรนโยบายสู่พื้นที่ นโยบายอาจถูกออกแบบอย่างมีวิสัยทัศน์ในระดับพรรค แต่การดำเนินการในระดับท้องถิ่นยังขึ้นกับโครงสร้างอำนาจ เช่น อบจ. อบต. หรือผู้นำท้องถิ่น การศึกษานี้จะช่วยอธิบายความลักลั่นระหว่างนโยบายส่วนกลางกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการ the 101.world. (2567). ระลอกต่อไปของ “การเมืองบ้านใหญ่” สะท้อนพลวัตการเมืองไทย กับ พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. สืบค้นจาก. https://www.the101.world/political-family-with-pitch-pongsawat

จีรณัทย์ ชาญเชิงพานิช. (2562). มาตรการช่วยเหลือราคาพืชผลเกษตรตกต่ำของไทย. สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภาและสำนักวิชาการ. สืบค้นจาก https://library.parliament.go.th/th/radioscript/matrkarchwyehluuexrakhaphuuechphlekstrtktakhxngithy

เดชรัต สุขกำเนิด (2565). นโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร. Think Forward Center. สืบค้นจาก https://think.moveforwardparty.org/article/economy/2039/

ทศพล ชัยสัมฤทธิ์ผล. (2566). เลือกตั้ง 2566: ถอดรหัสคลิป รทสช. การต่อสู้เฮือกสุดท้ายของ "อนุรักษนิยมฮาร์ดคอร์". *บีบีซีไทย.* สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/articles/cpvxqv3wxgyo

นครินทร์ ศรีเลิศ. (2566, 23 มีนาคม). ‘ก้าวไกล’ เปิดตัว 7 ทีมเศรษฐกิจ แจงแผนเพิ่มรายได้ประเทศ ชูสวัสดิการถ้วนหน้า. *กรุงเทพธุรกิจ.* สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1059109

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2568, 31 มกราคม). กลยุทธ์เชิงอารมณ์ในการหาเสียงเลือกตั้ง. *ผู้จัดการออนไลน์.* สืบค้นจาก https://mgronline.com/daily/detail/9680000010215

พรรคประชาธิปัตย์. (2566). นโยบาย 10 ออกโฉนดที่ดิน 1 ล้านแปลง ภายใน 4 ปี. สืบค้นจาก https://www.democrat.or.th/policy-10/

มูลนิธิชีววิถี. (2566ก). 11 พรรคประกาศนโยบายเกษตรความมั่นคงทางอาหาร รับเลือกตั้ง 66. สืบค้นจาก https://biothai.net/policy/green-economy/5631

มูลนิธิชีววิถี. (2566ข). วิเคราะห์นโยบายเกษตรเลือกตั้ง 2566 ยังไปไม่ถึงการพลิกโฉมระบบเกษตรและอาหารที่ยั่งยืนและเป็นธรรม. สืบค้นจาก https://biothai.net/policy/fairtrade/5465

ลัทธพร รัตนวรารักษ์, และ โสมรัศมิ์ จันทรัตน์. (2566). ถอดบทเรียนมาตรการพักหนี้เกษตรกรไทย ช่วยเกษตรกรไทยได้จริงหรือ? เข้าใจผลกระทบของ 13 มาตรการพักหนี้ใน 9 ปี สู่การแก้ปัญหาหนี้เกษตรกรอย่างยั่งยืน. สืบค้นจาก https://www.pier.or.th/abridged/2023/18/

วัชชิรานนท์ ทองเทพ. (2566, 24 มีนาคม). วิเคราะห์: X, Y หรือ Z Gen ไหน จะชี้ขาดผลเลือกตั้ง. *บีบีซีไทย.* สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/articles/cn32zyv9nr2o

วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. (2566). เจาะลึกนโยบายพรรคการเมืองเลือกตั้ง 2566 มีแต่นโยบายเกษตรแต่ไม่มีนโยบายความมั่นคงทางอาหาร?. สืบค้นจาก https://biothai.net/food-security-situation/food-security/5661

สมคิด พุทธศรี (2566). เลี้ยงทหารพันวันใช้งานวันเดียว” อ่านกลยุทธ์เลือกตั้งในโค้งสุดท้ายการหาเสียง กับ ปราบ เลาหะโรจนพันธ์. สืบค้นจาก https://www.the101.world/interview-prab-on-election/

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2567, เมษายน 30). ผลรวมจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งประเทศข้อมูลภาพรวมแบ่งตามกลุ่มกิจกรรมทางการเกษตร 15 กลุ่ม. สืบค้นจาก https://oae.go.th/home/article/393

ไทยพับลิก้า. (2566, 10 เมษายน). พรรคประชาธิปัตย์เสนอ 16 นโยบาย สู้ศึกเลือกตั้ง 2566 เดินหน้าประกันรายได้เกษตรกร แจกชาวนา 3 หมื่นบาทต่อครอบครัว พร้อมเปลี่ยน 3 จังหวัดชายแดนใต้เป็นพื้นที่สันติภาพและความมั่นคงทางอาหาร. *ไทยพับลิก้า.* สืบค้นจาก https://thaipublica.org/2023/04/responsible-election2566-10-democrat-party/

Bylund, L. (2024). President Nelson Mandela’s inauguration speech: May 10, 1994. Retrieved from https://www.gandhiforchildren.org/mandela-inauguration-speech/

Castells, M. (2013). *Communication power.* Oxford, England: OUP Oxford.

Government Communications. (2561). Nelson Mandela's inauguration speech as President of SA. Retrieved from https://www.sanews.gov.za/south-africa/read-nelson-mandelas-inauguration-speech-president-sa

Nyéléni Forum for Food Sovereignty. (2007). Declaration of Nyéléni. Retrieved from https://www.fao.org/agroecology/in-action/detail/declaration-of-ny%C3%A9l%C3%A9ni/en

Patel, R. (2009). What Does Food Sovereignty Look Like?. *Journal of Peasant Studies, 36*(3). 663-706.

Purdey, J., & Kongkirati, P. (2018). Evolving power of provincial political families in Thailand: Dynastic power, party machine and ideological politics. *South East Asia Research, 24*(3), 386–406. https://doi.org/10.1177/0967828X16659570

The Obama White House. (2017). Yes we can: Your most memorable moments from the Obama presidency. Retrieved from https://medium.com/obama-white-house/yes-we-can-your-most-memorable-moments-from-the-obama-presidency-69d7b472b1cf

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods (4th ed.).* Thousand Oaks, CA: SAGE.